

Opinnäytetyö (AMK)

Toimintaterapeuttikoulutus

2023

Pyry Rantanen & Mia Åkerman

Ruskon kunnan esteettömyystiedon siirtäminen Palvelutietovarantoon

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Toimintaterapeuttikoulutus

2023 | 45 sivua

Pyry Rantanen & Mia Åkerman

Ruskon kunnan esteettömyystiedon siirtäminen Palvelutietovarantoon

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on edistää Ruskon kunnan palveluista löytyvän esteettömyystiedon saavutettavuutta. Toimeksiantajana toimii Varsinais-Suomessa sijaitseva Ruskon kunta. Kehittämistyö on toimeksiantajalle ajankohtainen, sillä Ruskon kunta on parhaillaan ottamassa käyttöön Palvelutietovarantoa. Palvelutietovaranto on sähköinen Digi- ja väestötietoviraston tuottama valtakunnallinen tietovaranto. Tämän kehittämistyön tarkoituksena on kerätä Ruskon kunnan palveluista esteettömyystieto Palvelutietovarannosta löytyvän esteettömyyssovelluksen avulla. Esteettömyyssovellusta käytetään kehittämistyön pääasiallisena tiedonkeruumenetelmänä. Sovelluksen on kehittänyt ja sitä ylläpitää Helsingin kaupunki. Esteettömyystiedon lisääminen Palvelutietovarantoon on tällä hetkellä vapaaehtoista, vaikka se on muiden perustietojen ohella erittäin tärkeä tieto. Vapaaehtoisuuden vuoksi on suuri riski siihen, että esteettömyyssovellus jää monelta taholta hyödyntämättä.

Kehittämistyön tuotoksena Ruskon kunnan palveluiden esteettömyystieto on lisätty Palvelutietovarantoon, ja tiedot ovat opinnäytetyön julkaisuhetkellä luonnostilassa. Julkaisu suoritetaan Ruskon kunnan toimesta, kun muut tarvittavat tiedot kohteista on täydennetty. Julkaistuaan tiedot Ruskon kunta tiedottaa kuntalaisiaan uudesta saatavilla olevasta palvelusta.

Asiasanat:

Palvelutietovaranto, Ruskon kunta, saavutettavuus, esteettömyys, toimintaterapia

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Degree programme in Occupational Therapy

2023 | 45 pages

Pyry Rantanen & Mia Åkerman

Transferring the accessibility information of the municipality of Rusko to the Finnish Service Catalogue

The goal of this thesis is to advance the accessibility of the information concerning the physical accessibility of the services found in the municipality of Rusko. The client is the municipality of Rusko, located in southwestern Finland. This development project is relevant to the client, as they are in the process of implementing the Finnish Service Catalogue. The Finnish Service Catalogue is produced by the Finnish Digital Agency, and it is a digital and nationwide storage for service-related information. The purpose of this thesis is to collect the accessibility information and transfer it to the Finnish Service Catalogue. The Finnish Service Catalogue contains an accessibility application which is the primary method for collecting this information. The accessibility application was created and is administered by the city of Helsinki. Adding accessibility information to the Finnish Service Catalogue is currently optional, even though that too is vital along with the basic information. Because it is not mandatory, the accessibility tool might be easily skipped and not get utilized.

As a result of this development project the physical accessibility information has been added to the Finnish Service Catalogue. The information is saved as a draft at the time of thesis' release. The publication of the accessibility information is relevant when the rest of the required information has been added by the municipality to the Finnish Service Catalogue. Following the publication, Rusko will inform their inhabitants of this new service.

Keywords:

Finnish Service Catalogue, municipality of Rusko, accessibility, occupational therapy

Sisältö

1 Johdanto	6
2 Kehittämistyön lähtökohdat ja rakenne	8
2.1 Kehittämistyön tarve, tarkoitus ja tavoite	8
2.2 Kehittämistyön malli	9
3 Saavutettavuus ja esteettömyys	12
3.1 Saavutettavuus	12
3.2 Esteettömyys	14
3.3 Saavutettavuudesta ja esteettömyydestä erityisesti hyötyvät henkilöt	15
3.3.1 Ikääntyneet	16
3.3.2 Vammaiset	18
4 Kehittämistyön hyödyt toimintaterapian näkökulmasta	21
4.1 Osallistuminen	22
4.2 Ympäristö	24
5 Palvelutietovaranto (PTV)	29
5.1 Palvelutietovaranto	29
5.2 Esteettömyyssovellus	30
6 Kehittämistyön toteutus ja tuotos	33
6.1 Toteutus	33
6.2 Tuotos	35
7 Pohdinta	37
Lähteet	42

Kuvat

Kuva 1. Esteettömyyssovelluksen rakenne (Esteettömyyssovellus, Helsingin kaupunki).

Kuva 2. Kysymyksiä sisätiloista (Esteettömyyssovellus, Helsingin kaupunki).	31
Kuva 3. Osa vammaisurheilulajeista esteettömyyssovelluksessa (Esteettömyyssovellus, Helsingin kaupunki).	34
Kuva 4. Valmiit esteettömyyslauseet Palvelutietovarannossa.	36

Kuviot

Kuvio 1. Syksyn 2022 työvaiheet, lineaarisen mallin vaiheet 1–3 (mukaillen Salonen ym. 2017, 52).	10
Kuvio 2. Kevään 2023 työvaiheet, lineaarisen mallin vaiheet 4–7 (mukaillen Salonen ym. 2017, 52).	11

1 Johdanto

Varsinais-Suomessa sijaitsevan Ruskon kunnan esteettömyystyöryhmä edistää parhaillaan kunnan esteettömyyttä ja heidän yhtenä työtehtävänä on Palvelutietovarannon käyttöönotto. Palvelutietovaranto on valtakunnallinen sähköinen palvelukuvauksia kokoava tietovaranto (Huhta & Mattila 2020). Tämän kehittämistyön tarkoituksena on osallistua kyseiseen työtehtävään keräämällä Palvelutietovarantoon kunnan palveluista saatava esteettömyystieto. Kehittämistyön tavoitteena on edistää Ruskon kunnan palveluista löytyvän esteettömyystiedon saavutettavuutta.

Kehittämistyö on toimeksiantajalle ajankohtainen, koska se linkittyy parhaillaan työn alla olevaan esteettömyyssuunnitelmaan. Palvelutietovarannon käyttöönoton velvoite tulee Euroopan unionin saavutettavuusdirektiivistä sekä siitä seuranneesta laista, eli laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista 571/2016. Palvelutietovarannon käyttöönotto säästää kunnalle aikaa ja rahaa, kun tieto on rakenteellista ja helposti saatavilla yhdestä paikasta. Esteettömyystiedon lisääminen Palvelutietovarantoon on tällä hetkellä vapaaehtoista, vaikka se on muiden perustietojen ohella erittäin tärkeä tieto. Vapaaehtoisuuden vuoksi on suuri riski siihen, että esteettömyyssovellus jää monelta taholta hyödyntämättä. Teemana esteettömyys saattaa jäädä myös yleisesti arjessa helposti vaille huomiota, jos välttämätöntä tarvetta esteettömille ratkaisuille ei itsellä tai lähipiirillä ole.

Opinnäytetyössä kerätty tieto on rajattu koskemaan kunnan eri toimipisteiden fyysisen ympäristön tämänhetkistä esteettömyyttä, joka on jo itsessään iso rajoittava tai mahdollistava tekijä erilaisten ihmisten osallistumiselle yhteisössä ja yhteiskunnassa. Juuri tämän kehittämistyön tehtävänä ei kuitenkaan ole muokata fyysisen tilojen esteettömyyttä paremmaksi, vaan tarjota asukkaille ja asiakkaille ajankohtaista tietoa heidän asuinympäristöstään. Tiedonkeruu on rajattu esteettömyystietoon, joka linkittää opinnäytetyön selkeämmin toimintaterapiaan.

Kehittämistyössä siis muokataan digitaalista ympäristöä ja tiedon saavutettavuutta niin, että se tukisi Ruskon asukkaiden tai asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja mahdollisuuksia osallistua omassa yhteisössä tapahtuvaan toimintaan vaivattomammin. Vaivattomuus näkyy tässä tapauksessa siinä, että Ruskolla asioiva pystyy helposti saavutettavan tiedon avulla jo kodistaan käsin selvittämään, minkälaiseen asiointikokemukseen hänen tulee varautua, mitä liikkumista mahdollistavia tai rajoittavia tekijöitä toimipisteestä löytyy, pystyykö hän asioimaan toimipisteessä yksin ja mitä mahdollisia etukäteisjärjestelyjä hänen kannattaa tehdä tulevaa asiointia mielessä pitäen.

Opinnäytetyössä kerrotaan kehittämistyön kannalta keskeisimmät käsitteet ja mallit sekä kuvataan kehittämistyön kulku alusta loppuun. Luvussa kaksi käydään läpi kehittämistyön tarve, tarkoitus ja tavoite. Kolmannessa luvussa avataan kehittämistyön teoriapohjaa saavutettavuuden ja esteettömyyden näkökulmasta. Neljännessä luvussa sidotaan kehittämistyö toimintaterapian keskeisiin malleihin ja etenkin siihen, miten toimintaterapian kautta tarkastellaan osallistumisen ja ympäristön käsitteitä. Luvussa viisi kerrotaan Palvelutietovarannosta ja sen hyödyistä, sekä esteettömyyssovelluksesta, joka on kehittämistyössä keskeinen työkalu. Kuudennessa luvussa käydään läpi kehittämistyön etenemistä työvaiheittain sekä niiden päätteeksi valmistunutta tuotosta. Luvussa seitsemän pohditaan tarkemmin kehittämistyön prosessia kokonaisuutena, opinnäytetyön luotettavuutta sekä sen hyödynnettävyyttä jatkossa.

Opinnäytetyössä käytetään esteettömyystietojen keruuseen viitaten satunnaisesti termiä kartoitus, sillä se kuvaa parhaiten tiedonkeruuprosessia. Kyse ei kuitenkaan ole virallisista esteettömyyskartoituksista, vaan kohteiden esteettömyyttä kartoitetaan esteettömyyssovelluksen avulla.

2 Kehittämistyön lähtökohdat ja rakenne

2.1 Kehittämistyön tarve, tarkoitus ja tavoite

Tämän kehittämistyön tarve on syntynyt Ruskon kunnassa osana laajempaa esteettömyyden edistämistyötä, jota työstää parhaillaan Ruskon kunnan esteettömyystyöryhmä. Työryhmään kuuluu Ruskon kunnan hyvinvointijohtaja, rakennustarkastaja, kunnaninsinööri, kunnan vanhus- ja vammaisneuvoston puheenjohtaja sekä Turun kaupungin esteettömyyskoordinaattori.

Esteettömyystyöryhmän yhtenä työtehtävänä on ottaa käyttöön Palvelutietovaranto Ruskon kunnassa. Palvelutietovaranto on valtakunnallinen sähköinen tietovaranto, johon muun muassa valtio, kunnat ja yksityinen sektori tuottavat asukkaita ja asiakkaitaan varten kuvauksia omista palveluistaan (Huhta & Mattila 2020).

Palvelutietovarannon käyttöönotto Ruskolla on tarpeen, sillä laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista 571/2016 velvoittaa muun muassa kuntia sen käyttöönottoon. Kyseinen laki astui voimaan 15.7.2016 ja aikaa Palvelutietovarannon käyttöönottoon annettiin 1.7.2017 asti, mutta tätä ei olla Ruskolla vielä tehty. Tästä työryhmän tehtävästä on tehty Turun ammattikorkeakoululle toimeksianto, joka toimii tämän opinnäytetyön pohjana ja samalla sen kehittämistehtävänä.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena on kerätä ajankohtaista esteettömyystietoa Ruskon kunnan tarjoamista palveluista ja siirtää tiedot Palvelutietovarantoon. Palvelutietovarantoon voidaan kirjata monenlaista tietoa palveluihin liittyen, kuten palvelukuvauksia, aukioloaikoja ja yhteystietoja (Huhta & Mattila 2020). Koska kyseessä on toimintaterapeuttikoulutuksen opinnäytetyö, on tiedonkeruun sisältö kuitenkin rajattu palveluiden esteettömyystietoon. Rajaus on perusteltu sillä, että esteettömyys on yleinen ja oleellinen toimintaterapiassa käsiteltävä teema. Kehittämistyön tavoitteena on edistää Ruskon kunnan palveluiden ja etenkin niistä löytyvän esteettömyystiedon saavutettavuutta.

Kehittämistyön fyysisenä toimintaympäristönä toimii Varsinais-Suomessa sijaitseva, noin 6300 asukkaan Ruskon kunta. Asukkaiden keski-ikä on 41 vuotta ja 1238 kunnan asukkaista on yli 64-vuotiaita. Tämä kattaa 20 % kunnan asukkaista, eli joka viides ruskolainen on ikääntynyt. (Tilastokeskus 2021.) Tämä on oleellinen tieto sen takia, että ikääntyneet ovat yksi suurista kohderyhmistä, jotka hyötyvät tiedon saavutettavuudesta sekä esteettömyydestä eli tämän opinnäytetyön pääteemoista (Selovuo 2019, 14).

Kehittämistyöhön valitut palvelupaikat on rajattu Ruskon kunnan toimesta. Palvelutietovarantoon luotavat kohteet ovat:

1. Karhukallion päiväkot
2. Satumetsän päiväkot
3. Hiidenvainion päiväkot
4. Laukolan päiväkot
5. Jokikummun päiväkot
6. Hiidenvainion koulu
7. Kirkonkylän koulu
8. Laukolan koulu
9. Merttelän koulu
10. Maunun koulu
11. Ruskon nuorisotila
12. Vahdon nuorisotila
13. Vahdon kirjasto
14. Ruskotalo
15. Ruskon kunnantalo

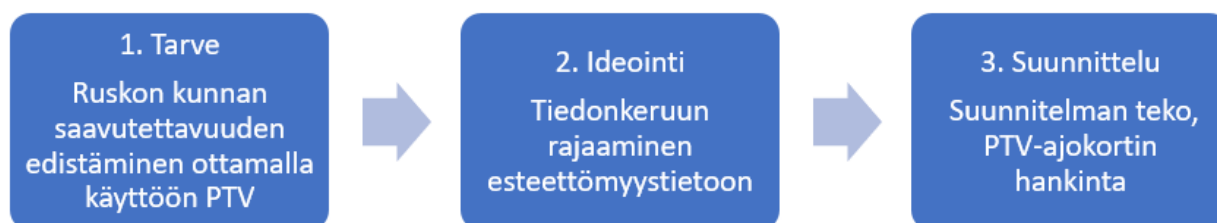
2.2 Kehittämistyön malli

Kehittämistyö voidaan määritellä muun muassa uusien prosessien ja tuotteiden tai jo olemassa olevien sellaisten parantamiseksi (Tilastokeskus n.d.). Salonen ym. (2017, 34) taas määrittelee kehittämistyön olevan kontekstisidonnaista toimintaa sekä konkreettisen toiminnan tai asiantilan muuttamista ja

parantamista. Kehittämistyön tunnusmerkkeihin lukeutuu aiheen ja aikataulun rajaus, suunnittelu, tavoitteellisuus, sekä työn ajankohtaisuus (Salonen ym. 2017, 36).

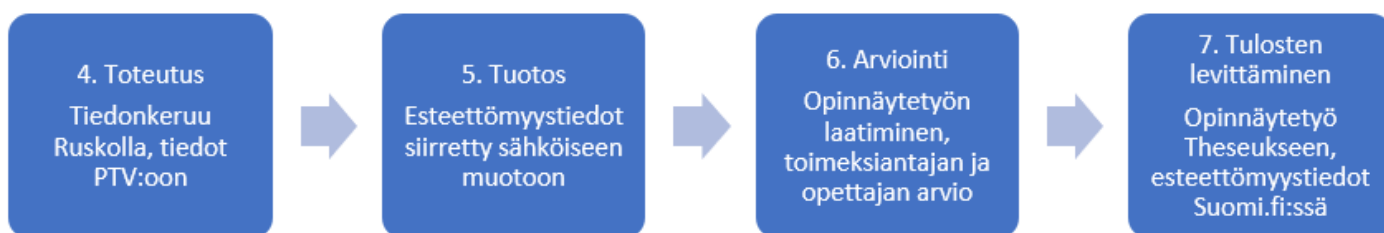
Tämän kehittämistyön taustalla käytetään lineaarista kehittämistoiminnan mallia, jossa työn eteneminen ja lopputulos tai tuotos on ennakoitavissa mahdollisimman tarkasti. Seitsemänvaiheinen malli koostuu seuraavista vaiheista: 1. tarve, 2. ideointi, 3. suunnittelu, 4. käytännön toteutus, 5. tulos tai tuotos, 6. arviointi ja 7. tulosten implementointi ja levittäminen. (Salonen ym. 2017, 52.) Lineaarinen malli sopii tähän toimeksiantoon, sillä sekä malli että toimeksianto on luonteeltaan rajattu ja suoraviivainen, jossa ei tapahdu syklisiä etenemistä.

Kuten lineaarinenkin malli, kaikki kehittämistoiminta alkaa kehittämistarpeen tunnistamisesta (Salonen ym. 2017, 56). Tässä kehittämistyössä kehittämistarve (1) on noussut Ruskon kunnan esteettömyystyöryhmässä Palvelutietovarannon käyttöönottoon liittyen. Ideointivaiheessa (2) sovitaan esteettömyystyöryhmän kanssa alustava etenemissuunnitelma ja rajataan kehittämistyön laajuutta koskemaan Palvelutietovarantoon vietävää esteettömyystietoa. Suunnitteluvaiheessa (3) laaditaan opinnäytetyösuunnitelma ja kehittämistyön toteutumisen mahdollistamiseksi hankitaan niin sanottu PTV-ajokortti, eli käydään lyhyt verkkokoulutus, joka vaaditaan kaikilta Palvelutietovarannon käyttäjiltä (Digi- ja väestötietovirasto 2021) (kuvio 1).

Kuvio 1. Syksyn 2022 työvaiheet, lineaarisen mallin vaiheet 1–3 (mukaillen Salonen ym. 2017, 52).

Käytännön toteutuksen vaiheessa (4) toteutetaan tiedonkeruu Ruskolla ja viedään kerätyt esteettömyystiedot Helsingin kaupungin ylläpitämän esteettömyyssovelluksen kautta Palvelutietovarantoon. Kehittämistyön tuotoksena (5) Ruskon kunnan palvelujen esteettömyystiedot löytyvät sähköisinä Palvelutietovarannosta. Arviointivaiheessa (6) laaditaan loppuraportti eli varsinainen opinnäytetyö, josta tulee ilmi kaikki vaiheet tarpeesta tulosten levittämiseen asti. Arviointivaiheeseen kuuluu myös tuotoksen arviointi yhdessä toimeksiantajan kanssa sekä vertaisarvioinnin avulla opinnäytetyöseminaarissa. Lopullisen arvion ja arvosanan antaa ohjaava opettaja. Tulosten levittämissvaiheessa (7) valmis opinnäytetyö julkistetaan Theseus – verkkopalvelussa ja kerätyt esteettömyystiedot näkyvät Suomi.fi - verkkopalvelussa niiden julkaisun jälkeen (kuvio 2).

Kuvio 2. Kevään 2023 työvaiheet, lineaarisen mallin vaiheet 4–7 (mukailten Salonen ym. 2017, 52).

3 Saavutettavuus ja esteettömyys

3.1 Saavutettavuus

Erilaiset yhteiskunnasta löytyvät yksityiset ja julkiset palvelut löytyvät nykyään yhä useammin digitaalisina verkosta. Ihmisten oletetaan pystyvän etsimään, löytämään, ymmärtämään ja käyttämään erilaisia verkkopalveluita itsenäisesti. Palveluiden digitalisaatiolla saadaan aikaan säästöjä sekä ajallisesti että rahallisesti ja palvelut saadaan lähemmäksi niiden käyttäjiä, mutta samalla prosessissa korostuu käyttäjän kyky käyttää palvelua sujuvasti. Vaikka palvelusta olisi tehty helppokäyttöinen, ei kaikilla kuitenkaan ole tasavertaisia mahdollisuuksia ja kykyjä käyttää tai ymmärtää näitä palveluja. Usein voi siis käydä niin, että ne, jotka palvelusta eniten hyötyisivät, pystyvät sitä heikointen käyttämään itse. (Selovuo 2019, 5.) Aluehallintoviraston (2020) arvion mukaan yli miljoonan suomalaisen on vaikeaa käyttää verkkopalveluja, joten saavutettavuustyössä on vielä tekemistä.

Verkkopalveluihin liittyvä saavutettavuuden käsite on itsessään hyvin monimuotoinen. Saavutettavuuden toteutumiseksi ei ole ehdottomia kriteerejä, mikä johtuu ihmisten moninaisuudesta; se mikä on saavutettavaa yhdelle, ei ole sitä jollekin toiselle. (Selovuo 2019, 20.) Eri lähteistä löytyvillä saavutettavuuden määritelmillä on kuitenkin selkeä yhtenäinen viesti: saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että mahdollisimman moni ominaisuuksiltaan erilainen ihminen pystyy käyttämään verkkopalveluita ja muuta digitaalista sisältöä mahdollisimman helposti (Valtiovarainministeriö n.d.; Aluehallintovirasto 2019; Selovuo 2019, 5). Myös tarkempi saavutettavan viestinnän määritelmä on hyvin samankaltainen, eli se viittaa viestinnän käyttömahdollisuuksien laajentamiseen. Saavutettavan viestinnän keskiössä on viestinnän ja sen sisällön tarkastelu siten, että se on ymmärrettävää ja nautittavaa mahdollisimman laajasti eri lähtökohdista tuleville ihmisille. (Hirvonen & Kinnunen 2020, 5.)

Digitaalisten palveluiden käytön eriarvoisuuden kitkemiseksi ja yhdenvertaisuuden tavoittelemiseksi on laadittu saavutettavuusdirektiivi eli Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/2102 julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta.

Saavutettavuusdirektiivi tuli voimaan 22.12.2016 ja siitä seurannut niin kutsuttu digipalvelulaki, eli laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019, astui voimaan 1.4.2019. Digipalvelulaki velvoittaa julkisen sektorin varmistamaan, että kaikki sen verkkopalvelut, -sivustot ja sovellukset ovat kaikkien käyttäjien saavutettavissa, vammoista tai toimintaesteistä huolimatta.

(Valtiovarainministeriö n.d.; Selovuo 2019, 5, 17; Aluehallintovirasto 2022.)

Myös Palvelutietovaranto ohjeistaa erikseen, että sinne kirjattujen kuvausten ja tekstien tulee olla selkeitä ja että kenen tahansa tulee ymmärtää mistä palvelussa on kyse ja miten hän voi sitä saada (Huhta & Mattila 2020).

Saavutettavuus huomioidaan digitaalisessa viestinnässä eri tavoin erilaisten sisältötyyppien, kuten tekstin, kuvien ja videoiden mukaan. Tämä johtuu ihmisten erilaisista tarpeista, sillä saavutettavuudelta vaaditaan eri asioita riippuen siitä, onko käyttäjällä esimerkiksi kuulo- tai näköaistiin, motorisiin toimintoihin, kognitioon, havaitsemiseen, keskittymiseen vai ymmärtämiseen liittyviä vaikeuksia. (Selovuo 2019, 15, 23.) Yksi saavutettavuuden keskeisimmistä osa-alueista on kielellinen saavutettavuus (Hirvonen & Kinnunen 2020, 19). Tekstisisällön saavutettavuuteen ja ymmärrettävyyteen vaikuttaa värit ja kontrastit, kuvien ja tekstien yhteiskäyttö, tekstin sijoitus sekä selkeä kieli. Saavutettavuuden tasoa voidaan arvioida kansainvälisellä WCAG (Web Content Accessibility Guidelines)-ohjeistolla, joka asettaa saavutettavuudelle kolme tavoitetasoa: A, AA ja AAA. AA-tasoa käytetään yleisimmin tavoitetasona ja se on toteutettavissa kohtuullisella vaivalla useimmissa tilanteissa. AA-tasoon kuuluu esimerkiksi se, että sisällön järjestys ja symbolit ovat yhdenmukaiset koko sivuston läpi, että äänisisältö esitetään myös tekstimuotoisena ja että näpäyttämällä aktivoitu elementti on korostettu visuaalisesti. (Selovuo 2019, 13, 23, 26, 29–30.)

Saavutettavuutta edistämällä voidaan tukea ihmisten osallistumista monilla elämän osa-alueilla. Viestinnän käyttömahdollisuuksien laajentaminen kaikille lisää ihmisten osallisuutta yhteiskuntaan ja vahvistaa näin ollen yhdenvertaisuutta. Saavutettavan viestinnän avulla ihmiset voivat saavuttaa omia tavoitteitaan, kun ihminen voi kokea, että hän voi löytämänsä tiedon tai käyttämänsä palvelun kautta olla itsenäisesti pärjäävä yhteisön jäsen. (Hirvonen & Kinnunen 2020, 5, 321, 323.) Selkeästä ja ymmärrettävästä sisällöstä hyötyvät kuitenkin kaikki, eivätkä vain he, jotka sitä välttämättä tarvitsevat; kun tiedon hakeminen tai lomakkeen täyttäminen sujuu nopeasti ja helposti, on se palvelun käyttäjälle kätevää ja jättää mahdollisimman vähän tulkinnanvaraa (Aluehallintovirasto 2019). Sivustojen luominen saavutettavaksi hyödyttää myös sivustojen ylläpitäjiä, sillä he tavoittavat näin laajemman joukon potentiaalisia asiakkaita (Selovuo 2019, 6).

3.2 Esteettömyys

Esteettömyydellä viitataan tässä opinnäytetyössä siihen, miten rakennetun ympäristön suunnittelussa, toteutuksessa ja kunnossapidossa on otettu huomioon ihmisten moninaisuus (Invalidiliitto n.d.). Selovuo (2019, 11) kertoo esteettömyyden tarkoittavan fyysisen maailman esteiden poistamista siten, että esimerkiksi liikkumisen vaikeuksista kärsivät pystyvät liikkumaan eri ympäristöissä esteettä. Esteetön ympäristö mahdollistaa yksilölle asumisen haluamassaan paikassa sekä osallistumisen hänen omaan arkeensa kuuluviin asioihin, kuten työntekoon, harrastuksiin ja kulttuuriin. Näin ollen myös esteettömyys edistää ihmisten yhdenvertaisuutta ja kaikille osallisuuden toteutumista yhteiskunnassa. (Invalidiliitto n.d.)

Esteettömyydessä ei ole kyse vain esteettömästä liikkumisesta, vaan se liittyy myös näkemiseen, kuulemiseen, ymmärtämiseen ja kommunikaatioon. Esteettömästä ympäristöstä hyötyvät kuitenkin kaikki, eivät vain he, joilla on esimerkiksi liikkumisvaikeuksia. Helppokulkuinen, kynnyksetön ja portaaton ympäristö helpottaa liikkumisen lisäksi tavaroiden kuljettamista, tilojen siivousta tai lastenrattaiden kanssa asioimista. Esteettömässä rakentamisessa on kyse

hyvästä suunnittelusta ja suunnitelman toteuttamisesta, eikä esteetön rakentaminen yleensä maksa rakennusvaiheessa esteellistä vaihtoehtoa enempää. (Invalidiliitto n.d.)

Ympäristöministeriö on valmistellut oppaan esteettömän liikkumis- ja toimimisympäristön suunnitteluun ja rakentamiseen. Opas tarjoaa tietoa esteettömyyden vähimmäisvaatimuksista ja antaa suosituksia rakentamisen ja ympäristön suunnittelun tueksi. Oppaan suositukset perustuvat eri asetuksiin, kuten valtioneuvoston asetukseen rakennuksen esteettömyydestä 241/2017 ja ympäristöministeriön asetukseen rakennuksen käyttöturvallisuudesta 1007/2017. (Kilpelä 2019, 3–4.) Opasta hyödynnetään muun muassa tässä kehittämistyössä käytössä olevassa esteettömyyssovelluksessa. Sovellus antaa tarvittaessa esteettömyyskysymyksistä lisätietoa sekä suoraan sovelluksessa että viittaamalla linkin kautta ympäristöministeriön oppaaseen.

Esteettömyyttä yhteiskunnassa edistää edellä mainittujen lakien lisäksi myös esteettömyysdirektiivi eli Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/882 tuotteiden ja palveluiden esteettömyysvaatimuksista.

Esteettömyysdirektiivi vaatii, että viranomaiset ja yksityinen sektori tekevät tietyt tuotteet ja palvelut esteettömiksi. Esteettömyysdirektiivi on otettava huomioon myös rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä julkisissa hankinnoissa. Direktiivi on pantava toimeen jokaisessa EU-maassa 28.6.2022 mennessä. Direktiivin perusteella tehdyt muutokset eri lakeihin, kuten digipalvelulakiin, astuivat voimaan 1.2.2023 ja uusien vaatimusten osalta lain soveltaminen ja valvonta alkaa 28.6.2025. (Sosiaali- ja terveysministeriö n.d.)

3.3 Saavutettavuudesta ja esteettömyydestä erityisesti hyötyvät henkilöt

Saavutettavuus ja esteettömyys hyödyttää kaikkia, mutta siitä hyötyvät erityisesti esimerkiksi ikääntyneet ihmiset, näkövammaiset, kuurot ja kuulovammaiset, kognitiivisista tai motorisista haasteista kärsivät, lapset ja nuoret, sekä henkilöt, joille suomen kielen ymmärtäminen on haastavaa. Noin 20 % Suomen väestöstä tarvitsee helposti saavutettavia palveluita ja suurin

saavutettavuudesta hyötyvä ryhmä on kognitiivisista haasteista kärsivät henkilöt. (Selovuo 2019, 14.) Seuraavaksi tarkastellaan tarkemmin sitä miten ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden erityispiirteet vaikuttavat saavutettavien ja esteettömien palveluiden tarpeeseen.

3.3.1 Ikääntyneet

Suomen lainsäädännössä ikääntyneillä henkilöillä tarkoitetaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevia henkilöitä (laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012), jotka usein ovat noin 65-vuotiaita. Suomessa 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä oli 23,3 % vuonna 2022, kun se kymmenen vuotta aiemmin oli 18,8 % (Tilastokeskus 2022). Tällä hetkellä väestö siis koostuu enenevässä määrin ikääntyneistä ihmisistä, joka johtuu kahdesta rinnakkaisesta ilmiöstä: lapsia syntyy nykyään vähemmän ja ihmiset elävät pidempään. Väestön vanheneminen on nopeutunut entisestään 2010-luvun aikana, kun suuret ikäluokat saavuttivat eläkeiän samalla kun syntyvyys oli vahvassa laskussa. Tämän vahvan laskun vuoksi väestö ikääntyy luultua nopeammin. Ikääntyvässä yhteiskunnassa haasteena ei ole itse ikärakenteen muutos, vaan tärkeämpää on muutoksen tahti ja se, miten muutoksiin varaudutaan. (Rotkirch 2021.)

Väestön ikääntymisen myötä tarvitaan erilaisia toimenpiteitä, joiden avulla tämän kasvavan ikäryhmän tarpeisiin vastataan. Maailman terveysjärjestö (World Health Organization, WHO) on julistanut vuosille 2015–2030 *healthy ageing*:in, eli terveen ikääntymisen viitekehyksen, joka korvaa aiemman ikääntymistä käsittelevää työskentelyä varten lanseeratun aktiivisen ikääntymisen viitekehyksen. Terve ikääntyminen määritellään prosessina, jossa on tarkoitus kehittää ja ylläpitää ihmisten toimintakykyä, jotta se mahdollistaisi hyvinvoinnin vanhuudessa. Hyvä terveydentila ei ole ehto terveelle ikääntymiselle, vaan tarkoitus on ylläpitää toimintakykyä ja hyvinvointia sairauksista huolimatta minimoimalla niiden vaikutuksia eri keinoin. (World Health Organization 2020.) Pitkäikäisyyden kasvun myötä yli 65-vuotiaita ei voi

enää pitää niin yhteneväisenä ryhmänä, sillä kyseisen ikäluokan sisältä löytyy monia eri ikävaiheita ja sukupolvia. 65–74-vuotiaita voidaan nykyään ajatella vanhojen sijaan myöhäiskeski-ikäisiksi, sillä usealla tämän ikäisellä on monilta osin hyvä toimintakyky ja entistä terveemmät elämäntavat. Entistä paremmasta ikääntyneiden toimintakyvystä huolimatta elämän loppuvaiheen palvelutarpeen määrä ei kuitenkaan ole juurikaan vähentynyt, vaan mahdollisesti jopa lisääntynyt eliniän odotteen suurenemisen takia. (Rotkirch 2021.)

Ihmisen toimintakyky muodostuu WHO:n mukaan ihmisen omista psyykkisistä ja fyysisistä ominaisuuksista, ympäristön fyysisistä, sosiaalisista ja asenteellisista tekijöistä sekä ihmisen ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta. Terveessä ikääntymisessä olennaista on se, että luodaan ihmisille sellaisia ympäristöjä ja mahdollisuuksia, jotka mahdollistavat omien arvojen mukaisen olemisen ja toimimisen koko elämän ajan, näin tukien toimintakykyä ja hyvinvointia. (WHO 2020.) Väestön ikääntymisen ja terveen ikääntymisen viitekehysten näkökulmasta on perusteltua ajatella, että myös saavutettaville ja esteettömille palveluille on entistä enemmän tarvetta ja kysyntää, ja niiden edistämiseen sekä kehittämiseen tulisi kiinnittää kasvavasti huomiota.

Ikääntyneiden tarpeiden huomioon ottamiseksi on laadittu niin sanottu vanhuspalvelulaki eli laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvueluista 980/2012. Vanhuspalvelulain tarkoituksena on tukea ikääntyneen väestön terveyttä ja hyvinvointia, parantaa heidän mahdollisuuttaan saada laadukkaita sosiaali- ja terveystalvueluja oikea-aikaisesti sekä mahdollistaa ohjausta tarjolla olevien palvelujen käyttöön. Palvelut on toteutettava sellaisella tavalla, että ne tukevat iäkkään hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä, itsenäistä suoriutumista sekä osallisuutta yhteiskunnassa. Tärkeää on pyrkiä parantamaan ikääntyneiden elämänlaatua, tukea työurien pidentymistä ja vähentää ikääntyneiden sosiaali- ja terveystalvuelujen tarvetta. Kuntien on vanhuspalvelulain 5 §:n mukaan laadittava suunnitelma toimenpiteistä, joiden avulla he tukevat ikääntyneiden toimintakykyä ja näille tarkoitettujen sosiaali- ja terveystalvuelujen järjestämistä

ja kehittämistä. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalousta 980/2012.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on vuonna 2013 julkaissut Laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi, jonka tarkoitus on tukea vanhuspalvelulain toimeenpanoa. Ikääntyvässä Suomessa on tärkeää turvata mahdollisimman terve ja toimintakykyinen ikääntyminen. Terve ikääntyminen mahdollistaa aktiivisen osallistumisen yhteiskuntaan ja vähentää sosiaali- ja terveystalousten tarvetta, mikä taas vaikuttaa julkisen talouden kestävyteen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 3, 5.)

Laatusuosituksen yhtenä pääperiaatteena on iäkkäiden osallisuuden turvaaminen yhteiskunnassa. Osallisuuden varmistamiseksi palveluiden tai rakennusten esteettömyydellä ja saavutettavuudella on merkittävä rooli. Liikkumisen hankaluus, osallistavan ja mielekkään tekemisen puute ja koetun elämänlaadun heikentyminen vaikuttavat negatiivisesti ikäihmisten kokemukseen hyvästä arjesta. Fyysinen esteettömyys on ratkaiseva tekijä osallistumisen toteutumiselle ja sitä tukevat erilaiset järjestelyt, kuten apuvälineet, hissit ja luiskat sekä kuljetuspalvelut. Kielellisten vaikeuksien huomioon ottaminen tukee osallistumista ja palvelujen käyttöä. Kehitettäessä sähköisiä asiointipalveluita on huomioitava ikäihmisten asiakkaiden opastus palvelun käyttöön erityisen tarkasti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 17, 19.)

3.3.2 Vammaiset

Vammaisuuden käsitettä on vaikea määritellä yksiselitteisesti, sillä vammaisuuden voidaan ajatella olevan aina sidoksissa yhteisöön ja siihen ympäristöön, jossa termiä käytetään ja jossa vammaisen henkilö toimii (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2022). YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016 käsittää vammaisiin henkilöihin kuuluvaksi sellaiset henkilöt, joilla on pitkäaikaisia ruumiillisia, henkisiä, älyllisiä tai aisteihin liittyviä vammoja. Määritelmä jatkaa kuitenkin huomioimalla sen, että vammaisen henkilön kohtaamat esteet yhdenvertaisessa yhteiskuntaan

osallistumisessa muodostuvat vamman ja ympäristön vuorovaikutuksesta. Näin ollen vammaisuudessa ei välttämättä ole kyse vain tietyn henkilön omasta ominaisuudesta, vaan rajoitteen syntymiseen vaaditaan myös häntä ympäröivä ympäristö ja asenteet sekä niiden välinen suhde. (THL 2022.)

Suomenkielinen vammaisuuden termi on myös siitä hankala, ettei se välitä yhtä monimuotoista viestiä, kuin esimerkiksi YK:n vammaissopimuksessakin (27/2016) käytetyt englanninkieliset *disability* ja *persons with disabilities* -termit; englanniksi *disability* tarkoittaa vammaisuuden lisäksi myös toimintarajoitteisuutta ja *persons with disabilities* viittaa toimintarajoitteen omaaviin henkilöihin. Suomeksi toimintarajoitteisuuden ja vammaisuuden käsitteet voidaankin usein kontekstin mukaan nähdä synonyymeinä tai osittain poikkeavina. (THL 2022.)

Maailman terveysjärjestö arvioi, että maailmassa on tällä hetkellä 1,3 miljardia vammaista henkilöä (WHO 2022). Suomessa tarkempi arvio voidaan saada esimerkiksi katsomalla vammaisetuksien saajien määrää; vuonna 2021 heitä oli 261 500 (Kansaneläkelaitos 2022, 7). Kannattaa kuitenkin huomioida, että vammaisetus on oikeus (Laki vammaisetuksista 570/2017); vammaisuus ei siis edellytä vammaisetuksien nostoa, joten näiden henkilöiden todellinen lukumäärä on luultavasti jonkin verran tätä suurempi.

Saavutettavuuden näkökulmasta näkövammaiset käyttäjät voivat hyötyä muun muassa verkkosivustojen loogisesta ja selkeästä rakenteesta sekä visuaalisista tukikeinoista. Kuulovammaiset tai kuurot hyötyvät videoiden tekstityksistä. (Selovuo 2019, 26.) Kynnyksetön ja portaaton rakennus voi hyödyttää pyörätuolin käyttäjää, kun taas helposti hahmotettava tila, värikontrastit ja selkeät opasteet auttavat etenkin näkemisen tai ymmärtämisen vaikeuksista kärsiviä (Invalidiliitto n.d.).

Yhdenvertaisuuden toteutumiseen tarvitaan saavutettavuutta, jotta erilaisilla henkilöillä olisi samankaltaiset mahdollisuudet yhteiskunnassa. Tätä valvovat erilaiset lait; Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 velvoittaa hyvinvointialueiden viranomaisia edistämään teoillaan yhdenvertaisuutta omassa

toimintaympäristössään. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016 velvoittaa kaikkia sopimuksen allekirjoittaneita varmistamaan ihmisoikeuksien ja perusvapauksien toteutumisen kaikille vammaisille ja tätä varten sopimuspuolet sitoutuvat muun muassa toteuttamaan tai edistämään palvelujen saavutettavuutta sekä fyysisen ympäristön esteettömyyttä.

4 Kehittämistyön hyödyt toimintaterapian näkökulmasta

Osallistuminen ja ympäristö ovat toimintaterapiassa hyvin isoja teemoja, joiden kautta ihmisen, toiminnan ja ympäristön välistä vuorovaikutusta pyritään analysoimaan ja ymmärtämään. Myös tässä opinnäytetyössä niitä on aiheellista käsitellä, sillä ne auttavat selittämään kehittämistyön tarpeellisuutta ja merkitystä toimintaterapian näkökulmasta.

Tässä kehittämistyössä otetaan käyttöön uusi sähköinen järjestelmä Ruskon kuntaan, jonka tarkoitus on parantaa kunnan palveluista saatavan esteettömyystiedon saavutettavuutta. Kun tieto on saavutettavaa, se tukee Ruskon asukkaiden ja asiakkaiden osallistumista kunnan palveluihin ja yhteisöön. Toimintaterapiassa osallistumista tarkastellaan työhön, opiskeluun, vapaa-aikaan sekä jokapäiväisiin askareisiin liittyvään toimintaan osallistumisen kautta (Taylor 2017, 107). Kehittämistyöhön valitut palvelut liittyvät näihin edellä mainittuihin toimintakokonaisuuksiin. Osallistumisen edistäminen on siis tärkeää siksi, että itselle mielekkääseen tai hyödylliseen toimintaan osallistuminen ja siihen sitoutuminen on ihmiselle usein merkityksellistä (Townsend & Polatajko 2013, 21; Taylor 2017, 107).

Myös ympäristöä ja sen vaikutusta ihmiseen ja toimintaan tarkastellaan eri toimintakokonaisuuksien kautta (Taylor 2017, 92). Ympäristöstä löytyvät rajoitteet tai mahdollisuudet vaikuttavat ihmisen tekemiin valintoihin, osallistumisen mahdollisuuksiin sekä terveyteen ja hyvinvointiin (Townsend & Polatajko 2013, 48; Taylor 2017, 96). Rajoitteet tai mahdollisuudet voivat liittyä esimerkiksi ympäristön fyysiseen esteettömyyteen tai digitaalisen ympäristön saavutettavuuteen. Ympäristön esteitä on tärkeää poistaa, mutta jo niistä tiedon saaminen auttaa ihmisiä suunnittelemaan arkeaan. Näin itselle tärkeään toimintaan osallistuminen onnistuu paremmin ja se tukee terveyttä ja hyvinvointia (Taylor 2017, 114).

4.1 Osallistuminen

Toimintaterapiassa osallistuminen voidaan määritellä eri tavoin riippuen siitä, minkä luokituksen tai teoreettisen mallin mukaan osallistumista tarkkaillaan. Toimintaterapian yhdessä tunnetuimmista teoreettisista malleista, Inhimillisen toiminnan mallissa eli Model of Human Occupation:ssa (MOHO) (Taylor 2017) tekeminen nähdään koostuvan kolmesta eri osa-alueesta: toiminnallinen osallistuminen, toiminnallinen suoriutuminen ja taidot. Nämä kolme tekemisen osiota luovat pohjan sille, miten toimintaterapiassa voidaan ymmärtää toiminnan käsite. (Taylor 2017, 107.)

Maailman terveysjärjestö on kehittänyt Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen luokituksen, joka tunnetaan paremmin nimellä ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health). Se on asiantuntijoille yhtenäinen kansainvälinen viitekehys, jolla kuvataan ihmisen toimintakykyä, -rajoitteita ja terveyttä yhteydessä henkilön lääketieteelliseen terveydentilaan. ICF muodostaa kokonaiskuvan ihmisen toimintakyvystä ottamalla huomioon yksilön kehon toiminnot ja rakenteet, suoritukset ja osallistumisen, yksilötekijöitä henkilön elämisen taustalta sekä yksilön elämästä löytyvät ympäristötekijät. ICF-luokituksen ensimmäisestä osasta (toimintakyky ja toimintarajoitteet) löytyy kehon toimintojen ja rakenteiden osa-alue sekä suoritusten ja osallistumisen osa-alue. (WHO 2013, 3, 10.)

ICF:stä löytyvistä erillisistä määritelmistä huolimatta on koettu, että suoritusten ja osallistumisen osa-alueen sisältöä on vaikea jaotella tarkasti ainoastaan toiseen termiin liittyväksi, johtuen asiantuntijoiden erilaisista tulokulmista, teoreettisista viitekehysistä ja kansainvälisistä eroista. Tämän takia ICF tarjoaakin vain yhden luettelon aihealueista ja antaa käyttäjälleen vaihtoehdon joko erottaa suoritukset ja osallistumisen toisistaan tai olla erottamatta. (WHO 2013, 16.)

Toinen toimintaterapian tunnetuimmista malleista on Kanadalainen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli, eli Canadian Model of Occupational Performance and Engagement (CMOP-E) (Townsend & Polatajko 2013).

CMOP-E -mallissa toiminnallisuus-termi on samankaltainen, muttei synonyymi ICF:n osallistuminen-termille. CMOP-E:n käyttämä toiminnallisuuden käsite rakentuu kolmesta komponentista: affektiivinen, kognitiivinen sekä fyysinen. Nykyinen CMOP-E käyttää edelleen samoja määritelmiä kuvaamaan mallin affektiivisia, kognitiivisia ja fyysisiä komponentteja kuin alkuperäinen CMOP-malli (Townsend 1997) (Townsend & Polatajko 2013, 23, 36). Sen mukaan affektiivinen komponentti sisältää henkilön sosiaaliset ja tunnetoiminnot. Kognitiiviseen komponenttiin taas sisältyvät erilaiset mielen toiminnot, kuten havainnointi-, keskittymis- ja päättelykyky sekä muisti. Fyysiseen komponenttiin kuuluvat kaikki sensoriset ja motoriset toiminnot. (Townsend 1997, 44.) Näiden komponenttien ajatellaan löytyvän henkilöstä, joka on mallin keskiössä. Vaikka kyseiset komponentit ovatkin keskeinen osa henkilöä, niin toiminnallisuus vaatii toteutuakseen henkilön, ympäristön ja toiminnan dynaamista vuorovaikutusta. (Townsend & Polatajko 2013, 23.)

Osallistumista tarkemmin tarkasteltuna MOHO:ssa toiminnallinen osallistuminen määritellään olevan hyvin laajasti sitä, mitä ihminen tekee. Osallistumisen käsite sisältää ihmisen osallistumisen isoimpiin toimintakokonaisuuksiin eli työhön ja opiskeluun, vapaa-aikaan sekä jokapäiväisiin askareisiin ja itsestä huolehtimiseen. Toiminnalliseen osallistumiseen ja sen toteutumiseen vaikuttavat sekä henkilöön liittyvät että kontekstuaaliset tekijät. Henkilöön liittyviä seikkoja ovat ihmisen oma tahto, hänen omat tapansa ja tottumuksensa, hänen suorituskäytöksensä (sisältäen kyvyt ja rajoitteet) sekä henkilön omat motiivit toimintaan. Kontekstuaaliset tekijät viittaavat ympäristöön, joka voi eri ominaisuuksineen joko mahdollistaa tai rajoittaa henkilön osallistumista kyseisessä ympäristössä. (Taylor 2017, 107.) ICF:n termi osallistuminen määritellään osallisuutena elämän tilanteisiin, kun taas termi suoritus viittaa spesifimmin johonkin tehtävään tai toimintaan, jonka yksilö toteuttaa. ICF:n suoritusten ja osallistumisen määritelmät ovat hyvin samankaltaiset kuin esimerkiksi MOHO:n vastaavilla suoriutumista ja osallistumista käsittelevillä termeillä. (WHO 2013, 10, 14.)

Toiminnallinen osallistuminen ilmenee siten, että ihminen toteuttaa arjessaan toimintoja, jotka liittyvät hänen eri rooleihinsa. Esimerkkejä eri rooleista ovat vanhempi, ystävä, opiskelija, joukkueoveri tai ryhmäliikkuja, ja näihin kaikkiin liittyy kullekin roolille ominaisia toimintoja. Itselle tärkeisiin rooleihin liittyviin toimintoihin osallistuminen voidaan nähdä ihmiselle merkityksellisenä, henkilökohtaisena ja tärkeänä. Näiden positiivisten vaikutusten takia toimintaterapiassa pyritään tukemaan ihmisen osallistumista hänelle tärkeisiin rooleihin ja niihin liittyvään toimintaan, jotta hänen arkensa olisi mielekästä ja merkityksellistä. (Taylor 2017, 111.) Kanadalainen ajattelutapa uskoo, että toimintaan osallistuminen ja etenkin siihen sitoutuminen tekee siitä ihmiselle merkityksellistä, jolloin toiminnalla on potentiaalia olla terapeutista (Townsend & Polatajko 2013, 21, 24).

Toiminnalliseen osallistumiseen liittyy myös osallistumisen intensiteetin käsite. Osallistumisen intensiteetti viittaa siihen, millä kapasiteetilla ihminen pystyy osallistumaan hänelle tärkeään rooliin ja toimintaan. Erilaiset vammat, sairaudet tai muut rajoitteet voivat haitata tai estää ihmistä toteuttamaan hänen eri rooleihinsa liittyviä toimintoja ja tehtäviä samalla tavalla kuin ennen, jolloin osallistumisen intensiteetti muuttuu. Tällöin voidaan tarvita rutiinien, toimintatapojen tai ympäristön muutosta, jotta henkilö pystyisi edelleen osallistumaan esimerkiksi ryhmäliikkuajan rooliin. Henkilö voi tällöin muokata rutiinejaan menemällä tunnille itselle sopivampaan aikaan päivästä, valitsemalla helpomman ryhmäliikuntamuodon tai osallistumalla liikuntaan toimipisteessä, joka on lähempänä hänen kotiaan. Tällaisten muutosten tekeminen tukee ihmisen terveyttä ja hyvinvointia, kun itselle tärkeisiin rooleihin osallistuminen onnistuu edelleen rajoitteista huolimatta. (Taylor 2017, 114.)

4.2 Ympäristö

Nykyään löytyy entistä enemmän ymmärrystä siitä, miten ympäristö voi joko mahdollistaa tai haitata ihmisen toimintaa. Myös toimintaterapiassa on kiinnitetty tähän lisääntyvästi huomiota ja ympäristö tunnustetaan merkittävänä osallistumiseen vaikuttavana tekijänä. Ihmisellä on dynaaminen ja

vuorovaikutteinen suhde ympäristön kanssa: ympäristö vaikuttaa ihmiseen ja hänen toimintaansa, ja samoin ihminen ja hänen toimintansa vaikuttaa ympäristöön. (Townsend & Polatajko 2013, 48; Taylor 2017, 92–93.) Muutokset jossain tämän dynaamisen kokonaisuuden osassa vaikuttavat joko vähäisesti tai suuresti kokonaisuuden toisiin osiin. Ympäristön vaikutus voidaan havaita kaikissa eri toimintakokonaisuuksissa, kuten työssä, koulutuksessa tai vapaa-ajalla. (Taylor 2017, 92–93, 96.)

Kanadalainen CMOP-E kertoo, että ympäristö ei ole ainoastaan toiminnan tapahtumapaikka tai konteksti, vaan ulottuvuus, joka vaikuttaa toiminnallisiin valintoihin, osallistumiseen, terveyteen ja hyvinvointiin sekä mahdollistaa ihmiselle joko sosiaalisen osallisuuden tai ulkopuolisuuden. Ympäristö on laaja käsite, johon kuuluu kaikkea fyysisestä ympäristöstä sosiokulttuuriseen ulottuvuuteen. Ympäristö jaetaan kanadalaisessa mallissa neljään pääkategoriaan: fyysinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja institutionaalinen ympäristö. Vaikka kyseinen jako eri ympäristötekijöiden erottamiseksi on tehty, ovat kaikki eri ympäristöt olemassa samanaikaisesti ja niiden vaikutus toisiinsa sekä ihmiseen on päällekkäinen. (Townsend & Polatajko 2013, 48.)

ICF:n toisesta osasta löytyy ihmisen kokonaistilanteeseen liittyvät kontekstuaaliset tekijät. Nämä tekijät löytyvät yksilön elämästä ja elämisen taustalta, ja ne ovat ICF:ssä jaoteltu ympäristötekijöihin ja yksilötekijöihin. Ympäristötekijät määritellään fyysisenä, sosiaalisena ja asenteellisena ympäristönä, jossa ihmiset elävät. Ympäristötekijät voivat vaikuttaa joko myönteisesti tai kielteisesti yksilön suoriutumiseen ja osallistumiseen yhteiskunnassa, hänen kykyynsä toteuttaa toimintaa tai tehtäviä, tai hänen kehonsa toimintoihin tai rakenteisiin. Ympäristötekijät ovat ICF:ssä kahdessa tarkastelutasossa; yksittäisen ihmisen tasolla tarkoitetaan yksilön välitöntä ympäristöä, kuten kotia, työpaikkaa tai koulua. Se koostuu ympäristön fyysisistä ja aineellisista tekijöistä, jotka yksilö joutuu kohtaamaan sekä suorista kontakteista toisiin ihmisiin, kuten perheenjäseniin, tuttaviiin, vertaisryhmien jäseniin tai vieraisiin. Toisena tarkastelutasona on yhteiskuntataso, eli yksilöön vaikuttavat viralliset ja epäviralliset sosiaaliset rakenteet, palvelut ja järjestelmät

yhteiskunnassa. Yhteiskuntataso käsittää työelämän organisaatiot ja palvelut, yhdyskunnan toiminnan, valtion laitokset, viestintä- ja kuljetuspalvelut, epämuodolliset sosiaaliset verkostot, lait, säädökset, viralliset ja epäviralliset säännöt sekä erilaiset asenteet ja ideologiat. (WHO 2013, 10, 16–17.)

Ympäristöllä voidaan MOHO:n mukaan määritellä olevan tietyt fyysiset, sosiaaliset, toiminnalliset, taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset tekijät yksilön oman kontekstin sisällä. Nämä vaikuttavat hänen toimintaansa motivoitumiseen, toiminnan järjestämiseen ja siitä suoriutumiseen. Ihmiset toimivat monenlaisissa ympäristöissä ja he kohtaavat siellä erilaisia mahdollisuuksia ja velvollisuuksia. Eri ympäristöistä löytyy ihmisille erilaisia mahdollisuuksia ja resursseja valita ja toteuttaa toimintaa sekä motivoitua siihen. Päinvastainen vaikutus saadaan, kun ympäristöstä ei löydykään yksilön kontekstiin sopivaa toimintaa tai mahdollisuuksia, jolloin motivaatio toimimiseen kärsii. Esimerkiksi liian monimutkainen teknologia voi olla jollekin niin luotaantyöntävää, hämmentävää tai vaikeaa, että sen vuoksi jokin toiminta tai tehtävä voi hankaloitua huomattavasti tai jäädä kokonaan tekemättä. (Taylor 2017, 93, 96.)

ICF:n mukaan ympäristötekijät vaikuttavat niin kehon toimintojen ja rakenteiden osa-alueeseen kuin suoritusten ja osallistumisen osa-alueeseen. Erilaiset toimintarajoitteet ovat yksilön lääketieteellisen terveydentilan, yksilötekijöiden sekä elinympäristön muodostamien ulkoisten tekijöiden monimutkaisen vuorovaikutuksen seuraus tai tulos. Tämän monimutkaisen vuorovaikutussuhteen takia eri ympäristöillä voi olla hyvinkin erilainen vaikutus samaan yksilöön. Rajoittavia ulkoisia tekijöitä sisältävä ympäristö huonontaa yksilön suoritustasoa, kun taas yksilön näkökulmasta optimaalisempi ympäristö voi parantaa suoritustasoa. Myös yhteiskunta voi huonontaa yksilön suoriutumista arjessa luomalla rajoittavia tekijöitä, kuten rakennuttamalla vaikeapääsyisiä rakennuksia tai huonontamalla apuvälineiden saavutettavuutta monimutkaisilla palvelujärjestelmillä. (WHO 2013, 17.)

Kun käsitellään ympäristön vaikutusta ihmisen toimintaan, käytetään usein sanaa mahdollistaminen, eli mietitään, miten ympäristöstä löytyvät elementit, materiaalit tai kontekstit tukevat ja mahdollistavat ihmiselle hänelle mielekästä

toimintaa. Ympäristöstä löytyy samalla myös vaatimuksia tai rajoitteita, jotka kehottavat tai määräävät ihmistä toimimaan tietyllä tavalla, esimerkiksi tiettyjen sääntöjen, odotusten, normien tai rajojen mukaisesti. Erilaiset rajoitteet voivat olla este valintojen tekemiselle tai toiminnalle, mutta ne tuovat myös turvallisuutta. (Taylor 2017, 96–97.)

Ihmisen ja ympäristön dynaamista vuorovaikutusta voidaan toimintaterapiassa arvioida eri menetelmin. Arviointimenetelmien ja ammatillisen harkinnan avulla toimintaterapeutti voi tunnistaa asiakkaan ympäristöstä häntä ja hänen toimintaansa tukevia vahvuuksia ja mahdollisuuksia sekä erilaisia rajoitteita tai haasteita, jotka haittaavat häntä. Erilaisista arviointitilanteista saatujen havaintojen perusteella voidaan tarvittaessa suunnitella interventio, jonka aikana ympäristöä muokataan asiakkaalle suotuisammaksi. Tästä esimerkkinä toimii asunnon muutostöiden suunnittelu; asiakkaan kotiin tehdään asunnon muutostöiden tarpeen arviointi, jonka pohjalta heikenneen liikuntakyvyn omaavan asiakkaan kotia muokataan esteettömämmäksi. Näin vähennetään kaatumisriskiä ja asiakkaan itsenäisyyden lisääntyminen mahdollistaa myös hänen pystyvyyden tunteensa kasvamisen. (Taylor 2017, 100–101.)

Fyysinen ympäristö mahdollistaa ja rajoittaa ihmisen toiminnallista sitoutumista, toiminnallisia valintoja ja tapoja saavuttaa omia toiminnallisia tavoitteita. Ihmisillä on erilaisia taitoja ja kykyjä, ja se, kuinka hyvin ne pääsevät käyttöön riippuu sekä käsillä olevasta toiminnasta että ympäristöstä, jossa toiminta tapahtuu. Fyysinen ympäristö käsittää sekä luonnollisen että rakennetun ympäristön. Ympäristö itsessään voi vaikuttaa siihen, mitä toimintaa ihminen toteuttaa, mihin aikaan päivästä, viikosta tai vuodesta hän sen tekee, millä tavalla ja kuka toimintaan voi osallistua. (Townsend & Polatajko 2013, 48–49.)

Sosiaalinen ympäristö voidaan käsittää monitasoisena, dynaamisena ja monimutkaisena kokonaisuutena. Sosiaalisen ympäristön vaikutukset ihmiseen ja hänen toimintaansa voivat tulla läheltä tai kaukaa; tietyn toiminnan valitseminen ja sen toteutustapa voi riippua henkilön omista perheenjäsenistä, muista arjessa esiintyvistä henkilöistä, kuten terveydenhuollon ammattilaisista tai opettajista, erilaisissa ryhmissä sovituista säännöistä, tai sosiaalisista

rakenteista ja normeista esimerkiksi vanhemmuuteen tai työntekijän rooliin liittyen. (Townsend & Polatajko 2013, 50–51.)

Kulttuurinen ympäristö on sosiaalisen ympäristön tapaan monitulkintainen ja edelleen kehittyvä käsite. Kulttuurisen ympäristön voidaan myös ajatella olevan yksi sosiaalisen ympäristön ominaisuus. Nykyään ajatellaan kulttuurin usein viittaavan automaattisesti vain rotuun tai etnisyyteen, vaikka sen voidaan pikemminkin ajatella viittaavaan ihmisten ja toiminnan taustalla olevaan vaikutukseen, joka muokkaa yksilöiden näkemyksiä tai ilmaisua. Ihmisen oma kulttuuri ja siihen liittyvät omat kokemukset ja persoonallisuus vaikuttavat toiminnallisuuteen ja kulttuurin vaikutus on läsnä jokapäiväisessä arjessa. Erilaiset kulttuuriin liittyvät tekijät, kuten yhteisöt, ikä, sosiaaliset suhteet tai uskonto ohjaavat sitä, mikä on missäkin kontekstissa sopivaa käytöstä ja toimintaa. Kulttuuri antaa myös toiminnalle ja elämälle erilaisia merkityksiä ja tarkoituksia. (Townsend & Polatajko 2013, 51–52.)

Institutionaalinen ympäristö peilaa yhteiskunnan arvoja, ihanteita sekä vallan ja resurssien jakautumista. Siihen sisältyy erilaiset yhteiskunnan käytännöt, politiikka, talous ja lainsäädäntö. Institutionaalisen ympäristön vaikutus ihmisen toimintaan juurtaa syväälle, sillä erilaiset yhteiskunnan järjestelmät ja rakenteet ovat lähes huomaamatta upotettuina arkiseen toimintaan ja arkiympäristöön. (Townsend & Polatajko 2013, 52–53.) Tämän perusteella voisi siis päätellä, että myös digitaalinen ympäristö ja spesifimmin julkisen tiedon saavutettavuus vaikuttaa yhteiskunnassa osallistumisen ja toiminnallisten valintojen mahdollistumiseen. Toimintakyvyn rajoitteista kärsivät ihmiset ovat jo kauan puhuneet sen puolesta, että yhteiskunnassa tunnistettaisiin paremmin erilaisten sosiopoliittisten tekijöiden asettamat rajoitteet näiden ihmisten toimintaan ja osallistumiseen. Viime aikoina on lisäksi lisääntynyt kiinnostus siitä, miten instituutioiden joko mahdollistava tai rajoittava voima vaikuttaa toimintakyvyn vajeista kärsivien henkilöiden mahdollisuuteen olla osa yhteisöä ja heidän kokemukseensa omasta kansalaisuudestaan. (Townsend & Polatajko 2013, 52–53.)

5 Palvelutietovaranto (PTV)

5.1 Palvelutietovaranto

Palvelutietovaranto on Digi- ja väestötietoviraston tuottama valtakunnallinen sähköinen keskitetty tietovaranto, johon valtio, kunnat, hyvinvointialueet ja yksityinen sektori tuottavat kuvauksia omista palveluistaan, niiden asiointikanavista ja kanavien välisistä liitoksista. Palvelutietovarantoon lisättävän tiedon tulee olla yhdenmukaista ja rakenteista. Rakenteinen tieto viittaa siihen, että jokainen tieto lisätään strukturoidusti sille varattuun kenttään. Näin tietoa voidaan suoraan hyödyntää avoimien rajapintojen kautta esimerkiksi organisaatioiden verkkosivuilla tai chattiboteissa. Kun kaikki tiedot on kirjattu yhteen paikkaan, vältetään turhaa työtä ja päällekkäistä tietojen ylläpitoa. Ehdottoman tärkeää on kuvata palveluiden sisältö asiakaslähtöisesti ja ymmärrettävästi, jotta kuka tahansa voi ymmärtää, mistä palvelussa on kyse. (Huhta & Mattila 2020.)

Palvelutietovarannon käyttöönotossa on kyse organisaation yhteisestä prosessista, jonka avulla kokonaiskuva omista palveluista selkenee. Kun tieto on kerran kuvattu Palvelutietovarantoon, sitä voidaan hyödyntää organisaation palvelusuunnittelussa ja johtamisessa. Palvelutietovarannon ansiosta asiakas saa helposti ja selkeästi tietää, mistä palvelussa on kyse, kenelle se on tarkoitettu, miten hänen tulee toimia saadakseen palvelua ja minkälaisen asiointikanavien kautta palvelua saa. Kun asiakas pääsee tiedon luokse helposti, saa hän parempaa palvelua nopeammin, asiakasneuvonnan ja luukkuasioinnin tarve vähenee ja näin ollen organisaation toiminta ja työ tehostuu. Organisaatio voi keskittyä auttamaan asiakkaita, joilla on monimutkaisempia ongelmia, jolloin säästetään organisaation resursseja. (Huhta & Mattila 2020.)

Palvelutietovarannon käyttöönotto on koko hyvinvointialueen laajuinen prosessi ja se alkaa valmistautumisvaiheesta. Tässä vaiheessa organisaation johto sekä muut Palvelutietovarannon parissa työskentelevät suorittavat PTV-ajokortin,

joka on tunnin kestävä ilmainen verkkokoulutus. Koulutuksessa tutustutaan siihen, mikä Palvelutietovaranto on, mitä hyötyä siitä on organisaatiolle, miten Palvelutietovarantoon syötettyjä tietoja käytetään sekä tutustutaan järjestelmän tärkeimpiin käsitteisiin. Lisäksi koulutus antaa tukea hyvän palvelukuvauksen kirjoittamiseen ja käyttöliittymän käyttöön. (Huhta & Mattila 2020; Digi- ja väestötietovirasto 2022, 9–10.)

PTV-ajokortin suorittamisen jälkeen organisaation PTV-käyttäjät perehtyvät Palvelutietovarannon palvelukuvaukseen, käyttöönottoon sekä tekniseen yleiskuvaukseen Suomi.fi-verkkopalvelun Palveluhallinta -sivulla. Palveluita kartoitettaessa tunnistetaan hyvinvointialueen palvelut ja asiointikanavat, jotka siirtyvät hyvinvointialueelle, sekä sovitaan vastuunjako palvelukuvauksien luomisesta. Sisältöä tuotettaessa huomioidaan Palvelutietovarannon ohjeistus, jotta tietojen rakenteellisuus ja yhtenäisyys säilyy ja niitä voidaan hyödyntää myös muissa järjestelmissä. Lopuksi tiedot julkaistaan massatyökalun avulla hyvinvointialueen aloituspäivänä. (Digi- ja väestötietovirasto 2022, 9–18.)

5.2 Esteettömyyssovellus

Palvelutietovarannossa esteettömyystietojen kirjaamiseen käytetään Helsingin kaupungin kehittämää ja ylläpitämää esteettömyyssovellusta.

Esteettömyystietojen täyttäminen ja näin ollen esteettömyyssovelluksen hyödyntäminen on Palvelutietovarannossa vapaaehtoista.

Esteettömyyssovellus aukeaa käyttöön, kun organisaatio on luonut toimipisteen eli palvelupaikan Palvelutietovarantoon ja antanut sille osoitteen.

Esteettömyyssovellusta käytettäessä aloitetaan valitsemalla toiminnan tapahtumapaikka, jossa valitaan, tapahtuuko toimipisteen toiminta sisä- vai ulkotiloissa. Sisätiloihin lukeutuvat asiointipisteet, päiväkodit ja muut toimipisteet paitsi ulkoliikuntapaikat. Ulkotiloihin lukeutuvat uimarannat, ulkokuntoiluvälineet,

sekä muut lähiliikuntapaikat. (Heikkinen & Niemi 2022.) Sisätilavalinnan jälkeen sovellus kysyy kysymyksiä viidestä eri osiosta: esteettömät autopaikat, saattoliikenne, kulkureitti pääsisäänkäynnille, pääsisäänkäynti ja sisätilat (kuva 1). Sisätilakysymykset valikoituvat sen mukaan, onko kyseessä esimerkiksi asiointipiste, päiväkotia, monitoimihalli tai kirkko (kuva 2). Pakollisten tietojen täyttämisen jälkeen kohteelle voidaan tarvittaessa lisätä lisäsisäänkäyntejä. (Heikkinen & Niemi 2022.)

1 Esteettömät autopaikat	+
2 Saattoliikenne	+
3 Kulkureitti pääsisäänkäynnille	+
4 Pääsisäänkäynti	+
5 Sisätilat	+

Kuva 1. Esteettömyyssovelluksen rakenne (Esteettömyyssovellus, Helsingin kaupunki).

5.1.2 Onko sisätiloissa käytetty liikkumista ohjaavaa pintamateriaalia (esim. koholla olevia opasteraitoja sisäänkäynniltä eri tiloihin)? Kyllä Ei

[Mitä tämä tarkoittaa?](#)

5.1.6 Onko toimipisteessä yksi tai useampi induktiosilmukka kuulolaitteen käyttäjiä varten? --Valitse--

[Mitä tämä tarkoittaa?](#)

5.2 Onko sisätilojen keskeisillä kulkureiteillä yli 20 mm korkeita kynnyksiä? Kyllä Ei

5.3 Onko tilassa portaat, joita ei voi välttää hissiä käyttäen? --Valitse--

5.4 Onko tilassa luiska, jota ei voi välttää hissiä käyttäen? --Valitse--

[Mitä tämä tarkoittaa?](#)

Kuva 2. Kysymyksiä sisätiloista (Esteettömyyssovellus, Helsingin kaupunki).

Valittaessa ulkotilat, sovellus antaa kysymyksiä esteettömistä autopaikoista, saattoliikenteestä, sekä kulkureitistä ulkoliikuntapaikkaan. Tämän jälkeen valitaan liikuntapaikoittain oikea valinta kohteelle, jossa vaihtoehtoina uimaranta, ulkokuntoiluvälineet ja lähiliikuntapaikka. (Heikkinen & Niemi 2022.)

Esteettömyyssovelluksessa kysymyksiin vastaaminen kestää noin 10–15 minuuttia riippuen kohteen laajuudesta ja olettaen, että tiedot on kerätty etukäteen. Sovelluksen käynnistämisestä käyttäjällä on kahdeksan tuntia aikaa vastata kysymyksiin, joka mahdollistaa tietojen keräämisen ja tallentamisen myös samanaikaisesti. Tietoja täytettäessä sovellus vaatii kaikkiin kysymyksiin vastaamisen ja huomauttaa käyttäjää, jos kohtia on jäänyt täyttämättä. Tietojen tallentamisen jälkeen sovellus laatii automaattisesti esteettömyyslauseita annettujen tietojen perusteella suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Sovelluksen luomia esteettömyyslauseita ei pysty muokkaamaan, mutta sovelluksessa pystyy kirjoittamaan lisäkommentteja, jotka näkyvät Palvelutietovarannossa esteettömyyslauseiden perässä. (Suomi.fi-palveluhallinta 2020.)

6 Kehittämistyön toteutus ja tuotos

6.1 Toteutus

Kehittämistyö alkoi syksyllä 2022 ja päättyi keväällä 2023. Syksyllä 2022 prosessista toteutui lineaarisen kehittämistyön mallin mukaiset vaiheet 1–3 (kuvio 1) ja keväällä 2023 vaiheet 4–7 (kuvio 2).

Syksyllä 2022 työskentely alkoi opinnäytetyön aiheen valinnalla.

Toimeksiantajan kanssa pidettiin alkupalaveri, jossa rajattiin toimeksiantoa ja käytiin kunnan esteettömyystyöryhmän kanssa läpi kehittämistyön tarve, tarkoitus ja tavoite. Aiheen rajaamisen jälkeen aloitettiin

opinnäytetyösuunnitelman ja tietopohjan luominen. Tulevien

työskentelyvaiheiden mahdollistamiseksi käytiin PTV-ajokortti eli lyhyt verkkokoulutus, joka vaaditaan kaikilta Palvelutietovarannon käyttäjiltä.

Verkkokoulutuksessa opitaan, miten Palvelutietovarannon käyttöliittymää käytetään, miten sinne syötettyjä tietoja hyödynnetään eri rajapintojen kautta erilaisissa verkkopalveluissa ja mitä laajempaa hyötyä Palvelutietovarannosta on. (Huhta & Mattila 2020.) Tämän lisäksi hankittiin ylläpito-oikeudet

Palvelutietovarantoon Ruskon kunnan tietohallintapäällikön kautta, jotta uusien kohteiden luominen ja niiden muokkaaminen Palvelutietovarannossa onnistuu.

Kevättalvella 2023 aloitettiin toteutusvaihe Ruskolla. Ennen kartoitusten aloittamista kaikille asianomaisille lähetettiin kunnan hyvinvointijohtajan kautta sähköposti, joka kertoi tulevista esteettömyysvierailuista ennalta määritellyissä kohteissa. Kartoitukset toteutettiin tammi-helmikuun aikana perjantaisin.

Kouluille ja päiväkodeille ilmoitettiin tarkemmat päivämäärät ja aikataulut kunnan johtavat rehtorin sekä varhaiskasvatusjohtajan kautta sähköpostitse.

Palvelupaikat luotiin Palvelutietovarantoon sitä mukaa kun ne otettiin käsittelyyn paikan päällä. Palvelupaikalle annettiin nimi ja osoitetiedot, jolloin järjestelmässä aukeaa mahdollisuus täyttää kohteen esteettömyystiedot esteettömyyssovelluksen kautta. Esteettömyystiedot kerättiin ja syötettiin suoraan sovellukseen – kartoitusprosessia ei siis jaoteltu erikseen

tiedonkeruuvaiheeseen ja niin sanottuun tietojen syöttämisen vaiheeseen. Valokuvat sisäänkäynneistä ja pihoista lisättiin kaikkiin kohteisiin kerralla jälkikäteen.

Vierailtavia palvelupaikkoja oli 15 kappaletta ja yhden päivän aikana kartoitettiin 2–5 kohdetta. Tarkempia mittauksia varten kohteisiin otettiin mukaan rullamitta ja digitaalinen vesivaaka. Yhden kohteen kartoittamiseen kului keskimäärin 30 minuuttia, mutta yhteen kartoitukseen kulunut aika kuitenkin vaihteli 15 minuutin ja 2,5 tunnin välillä. Nopeimmin tietojen keruu sujui Vahdon nuorisotalolla (15 minuuttia) ja eniten aikaa kului Ruskotalon eli Ruskon monitoimihallin kartoittamiseen (2,5 tuntia). Syy näin suureen eroon ajallisessa kestossa on se, että valitessa Ruskotalon sisätilan tyypiksi monitoimihallin, esteettömyyssovellus antaa huomattavan suuren määrän lisäkysymyksiä koskien esimerkiksi saunatiloja, katsomoa ja liikuntatilan mahdollistamia vammaisurheilulajeja (kuva 3). Vahdon nuorisotalolla taas esimerkiksi esteettömän wc:n puuttuminen vähensi sovelluksen esittämien kysymysten määrää ja näin ollen lyhensi tietojen keräämiseen ja syöttämiseen kuluva aikaa.

16 Pyörätuolikoripallo / vammaisurheilu ✓	+
17 Pyörätuolirugby / vammaisurheilu ✓	+
18 Pyörätuolitanssi / vammaisurheilu ✓	+
19 Pyörätuolitennis / vammaisurheilu ✓	+
20 Pöytätennis / vammaisurheilu ✓	+
21 Sökkopingis / vammaisurheilu ✓	+
22 Sulkapallo / vammaisurheilu ✓	+
23 Sähköpyörätuolisibandy / vammaisurheilu ✓	+

Kuva 3. Osa vammaisurheilulajeista esteettömyyssovelluksessa (Esteettömyyssovellus, Helsingin kaupunki).

Jokaisessa kohteessa käytiin henkilökohtaisesti paikan päällä ja kohteissa pyrittiin toimimaan häiritsemättä henkilökuntaa ja arjen toimintaa kohtuuttomasti. Palvelutietovaranto antaa käyttäjälleen halutessaan myös vaihtoehdon luoda esteettömyyssovellukseen linkin, jonka voi antaa henkilölle, jolla ei ole Palvelutietovarantoon tunnuksia. Linkin kautta esimerkiksi palvelupaikan vahtimestari tai muu työntekijä pystyy täyttämään kiinteistön esteettömyystiedot itse. (Suomi.fi-palveluhallinta 2020.)

Kaikissa kohteissa henkilökunta suhtautui kartoituksiin positiivisesti, ja he vastasivat mielellään mahdollisiin kysymyksiin. Yleisimmät henkilökunnan apua vaativat kysymykset koskivat esteettömien wc-tilojen sijaintia, lisäsisäänkäyntejä sekä mahdollisen induktiosilmukan olemassaoloa. Induktiosilmukka on äänensiirtojärjestelmä ja yhdenlainen kuuntelun apuväline, jota kuulokojeen käyttäjät voivat hyödyntää kuulokojeensa T-asennon avulla. Kiinteästi asennettu tai kannettava induktiosilmukka siirtää äänilähteestä, kuten mikrofonia tai kaiuttimesta, tulevan äänen magneettikentän avulla suoraan käyttäjän kuulokojeeseen. Silmukan kautta kuulokoje vastaanottaa vain halutun äänen, eivätkä ympäristön häiriöäänet, kuten melu tai muiden ihmisten puhe häiritse kuuntelua. (Kilpelä 2019, 118.)

6.2 Tuotos

Kehittämistyön tuotoksena kaikkien 15 kohteiden esteettömyystiedot saatiin kerättyä ja vietyä esteettömyyssovellukseen ja sitä kautta Palvelutietovarantoon. Tiedot näkyvät Palvelutietovarannossa erilaisina esteettömyyslauseina. Kuvassa 4 on esimerkki siitä, minkälaisia esteettömyyslauseita sovellus luo automaattisesti sinne syötettyjen tietojen perusteella. Palvelupaikat ja esteettömyyslauseet ovat opinnäytetyön julkaisuhetkellä vielä julkaisemattomia eli luonnostilassa, joten niihin ei pääse käsiksi ilman Palvelutietovarannon tunnuksia. Palvelupaikkojen tietojen täydentämisen ja julkaisun jälkeen tiedot kuitenkin löytyvät Suomi.fi - verkkopalvelun hakukoneen avulla Ruskon kunnan organisaation alta.

Palvelupaikan esteettömyystiedot (Tiedot päivitetty viimeksi 13:43:48)**Reitti pääsisäänkäynnille**

- Ainoa esteetön autopaikka sijaitsee ulkona yli 10 m sisäänkäynnistä. Pysäköintiruudun leveys on vähintään 3,6 m.
- Saattoliikenteen pysähtymispaikka sijaitsee sisäänkäynnin läheisyydessä (etäisyys enintään 5 metriä), josta sisäänkäynnille pääsee siirtymään sujuvasti.
- Kulkureitti sisäänkäynnille on opastettu, tasainen ja riittävän leveä sekä valaistu.

Pääsisäänkäynti

- Sisäänkäynti erottuu selkeästi ja on valaistu. Sisäänkäynnin yläpuolella on katos.
- Sisäänkäynnin ovet erottuvat selkeästi ja lasiovissa on kontrastimerkinnät. Ovi aukeaa painikkeen avulla automaattisesti.
- Tuulikaappi on ahdas.

Sisätilat

- Asiointipiste sijaitsee samassa kerroksessa kuin sisäänkäynti.
- Asiointipisteessä on opasteet eri tiloihin.
- Asiointipisteen ovet eivät erotu selkeästi seinästä. Lasiovissa on kontrastimerkinnät.
- Asiointipisteen odotustilassa ei ole vuoronumerojärjestelmää. Odotustilassa on istuimia.
- Asiointipisteessä on esteettömäksi merkitty wc samassa kerroksessa kuin asiointipiste. Wc:n ovi on liian kapea. Wc-istuimen toiselta tai molemmilta puolilta puuttuu käsituki.

Kuva 4. Valmiit esteettömyyslauseet Palvelutietovarannossa.

7 Pohdinta

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli kerätä esteettömyystietoa Ruskon kunnan palveluista ja viedä ne esteettömyyssovelluksen kautta Palvelutietovarantoon. Tavoitteena oli edistää kunnan palveluista saatavilla olevan esteettömyystiedon saavutettavuutta, jotta erilaiset ihmiset pystyvät jo kotoaan käsin selvittämään mahdollisuuksiaan asioida Ruskolla. Tavoite täyttyi siltä osin kuin mitä tämän opinnäytetyön avulla oli siihen mahdollista vaikuttaa; työn tarkoituksena oli esteettömyystiedon lisääminen, mutta tämän opinnäytetyön päätteeksi kyseinen tieto ei varsinaisesti lisääntynyt yksityishenkilön näkökulmasta vielä ollenkaan. Tämä johtuu siitä, että Palvelutietovarantoon viedyt tiedot ovat vielä luonnostilassa, eikä niihin pääse käsiksi ilman käyttäjätunnuksia. Näin ollen Ruskolla asioivat ihmiset eivät vielä pääse hyödyntämään tuotosta, vaan tavoitteen kokonaisvaltainen täyttyminen vaatii lisätoimia Ruskon kunnalta.

Työskentelyn aikana ei kohdattu suuria ongelmia tai haasteita, jotka olisivat estäneet tai hidastaneet työn toteuttamista, vaan työskentely eteni järjestelmällisesti lineaarisen mallin mukaan. Työskentelyä varten laadittiin selkeä sekä joustava suunnitelma ja aikataulutus, joka lisäsi motivaatiota tekemiseen. Suunnitelmaan tehtiin tarvittavia muutoksia, esimerkiksi liittyen kohteiden rajaamiseen sekä tiedonkeruun menetelmiin. Alun perin kartoitettavia kohteita piti olla 18 kappaletta, mutta hyvinvointialueuutosten myötä kolme kohdetta rajattiin kartoitusten ulkopuolelle vastuutahon vaihtumisen takia. Tiedonkeruuseen liittyen syksyllä oli tarkoitus toteuttaa kysely, jossa kerättäisiin tietoa ja neuvoja siitä, miten muut kunnat ovat keränneet palveluidensa esteettömyystietoja Palvelutietovarantoon. Turun kaupungin työntekijöiden kanssa pidetyn palaverin päätteeksi selvisi kuitenkin tieto esteettömyyssovelluksesta ja sen strukturoidusta rakenteesta. Koska sovellusta voi käyttää vain yhdellä tavalla, ei esteettömyystiedon kerääminen enää vaatinut pohdintaa sen sisällön osalta eikä kyselyä näin ollen tehty.

Yhteistyö kaikkien osapuolten kesken oli sujuvaa koko kehittämistyön teon ajan. Moniammatillista yhteistyötä tehtiin sekä kunnan hallinnollisen puolen että palvelupaikkojen työntekijöiden kanssa. Useat kohdatut ihmiset kommentoivat aiheen tärkeyttä ja työntekijät pyrkivät parhaansa mukaan mahdollistamaan esteettömyystietojen keruun teon kohteissa. Yleisenä havaintona voidaan todeta, että esteettömyyttä pidetään Ruskolla tärkeänä asiana. Esteettömyystyöryhmän hyödyntäminen ja osallistaminen työskentelyn aikana jäi harmillisen vähäiseksi työn suoraviivaisen luonteen takia.

Sekä Palvelutietovaranto että esteettömyyssovellus toimivat hyvin ja niitä oli helppo käyttää. Esteettömyyssovellukseen oli koottu kysymyksiä monipuolisesti eri aihealueista ja kysymykset käsittelivät muun muassa ympäristössä liikkumiseen, näkemiseen ja kuulemiseen vaikuttavia asioita. Sovellus antaa usean kysymyksen kohdalla tarvittaessa lisätietoa, kuten erilaisia mittoja, joiden perusteella sovelluksen käyttäjä pystyy valitsemaan tarkasti kohteeseen sopivan vastauksen. Esteettömyystieto kerättiin tarkasti sovellusta seuraten, milloin on mahdollista, että jotain ylimääräistä sen ulkopuolelta on voinut jäädä huomaamatta. Toisaalta sovelluksen seuraaminen tarkasti piti tietojen keruun johdonmukaisena ja organisoituna kaikissa kohteissa.

Luvussa 3 kerrottiin, että kielellinen saavutettavuus on olennainen osa saavutettavuutta kokonaisuudessaan ja että tekstisisällössä on tärkeää huomioida selkeä kieli (Selovuo 2019, 13; Hirvonen & Kinnunen 2020, 19). Tähän liittyen nousi esiin pohdintaa esteettömyyssovelluksen automaattisesti luomista esteettömyyslauseista. Vastausten perusteella luodut esteettömyyslauseet kertovat kyllä lukijalle tietoja kohteesta, mutta sovellus kuitenkin muotoili osan lauseista hieman erikoisesti. Lauseessa saatetaan esimerkiksi kertoa peräkkäin positiivisia sekä puutteellisia asioita kohteesta epäjohdonmukaisella tavalla, esimerkkinä ”Kulkureitti sisäänkäynnille on hyvin valaistu, katettu ja epätasainen”. Porrasaskelmien määrään liittyvissä kysymyksissä vaihtoehtoja oli vain harvoja, jolloin 12 porrasaskelmaa sisältävän sisäänkäynnin kohdalla muodostuu lause ”Sisäänkäynnin yhteydessä on vähintään 4 porrasta”. Tässä esimerkiksi apuvälineen kanssa liikkuvalla voi olla

ratkaisevaa asioinnin kannalta, onko sisäänkäynnin yhteydessä todellisuudessa vain neljä porrasta vai 12. Näiden kaltaisten epäselvien lauseiden tukena voi hyödyntää sovelluksen lisäkommentointimahdollisuutta.

Esteettömyyden tila oli Ruskolla kokonaisuudessaan kohtalaisella tasolla. Tämä arvio perustuu täysin tekijöiden omaan käsitykseen ja pohdintaan, jota tehtiin työskentelyn aikana. Esteettömyyteen liittyen Ruskolta löytyi paljon hyvää ja iso osa palveluista ja rakennuksista on erilaisten asiakkaiden käytettävissä suhteellisen itsenäisesti tai toisen ihmisen avustuksella. Tekijöiden mielestä merkittävin puute, joka nousi esiin useassa kohteessa, oli esteettömän wc:n puuttuminen kokonaan tai sen toteuttaminen selkeästi puutteellisilla ratkaisulla. Yleisesti vastaan tuli paljon sellaisia puutteita, jotka ovat pienellä vaivalla korjattavissa, kuten kynnysten poistattaminen tai värikontrastien lisääminen. Suurempia korjaus- tai parannustöitä vaativia esiin nousseita puutteita olivat esimerkiksi ahtaat tuulikaapit tai sisäänkäynnit, joissa oli merkittävä määrä portaita. Näitä ongelmia kohdattiin erityisesti vanhemmissa rakennuksissa.

Koska opinnäytetyön tuotoksen on tarkoitus hyödyttää kunnassa asioivia, haluttiin tuotokseen sisällyttää asiakaslähtöisyyden takia kuvia palvelupaikkojen sisäänkäynneistä ja pihoista. Esimerkiksi päiväkodeissa tai kouluissa saattaa olla jopa viisi eri sisäänkäyntiä, jolloin valokuvat ja kartalle merkityt sijainnit auttavat kohteessa asioivaa löytämään oikean sisäänkäynnin.

Toteutusvaiheeseen kuuluva tiedonkeruu ja vierailu kohteissa tapahtui kuitenkin vasta alkuvuonna 2023, jolloin ulkona oli paljon lunta. Tämän takia valokuvien ottamisessa päätettiin ennakoida, jotta mahdollinen luminen maisema ei häiritse esteettömien parkkiruutujen havaitsemista tai ympäristön hahmottamista. Suurin osa valokuvista saatiinkin otettua jo suunnitteluvaiheessa eli syksyllä 2022.

Opinnäytetyössä noudatettiin koko prosessin ajan hyvän tieteellisen käytännön mukaisia keskeisiä toimintatapoja, eli rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Tiedonhankintamenetelmät olivat kyseiseen kehittämistyöhön sopivia ja eettisesti kestäviä. Opinnäytetyön eteneminen ja tuotos on esitetty avoimella ja vastuullisella tavalla. Hyvää tieteellistä käytäntöä noudattivat kaikki

kehittämistyöhön osallistuvat henkilöt. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Tietopohjaan valitut lähteet arvioitiin luotettaviksi ja siihen sopiviksi ennen niiden käyttöä. Lähteinä pyrittiin mahdollisuuksien mukaan käyttämään vain 2010-luvulta eteenpäin julkaistuja sisältöjä; ainoaksi poikkeukseksi muodostui vuoden 1997 Townsendin lähde. Kyseisen lähteen käyttö oli perusteltua sillä, että teoriapohjassa käsitelty CMOP-E-malli sisältää edelleen vuoden 1997 version määritelmiä, eli kyseistä kohtaa ei ole muutettu mallia päivitettäessä.

Lähdeviitteiden merkitsemisessä noudatettiin Turun ammattikorkeakoulun ohjeistusta (Turun AMK 2022).

Opinnäytetyön luotettavuutta lisäsi sen toteuttaminen parityönä, sillä sen ansiosta opinnäytetyön sisältöä ja kohteiden esteettömyyden tilaa arvioi aina kaksi henkilöä. Opinnäytetyön tekijöillä ei ole sidonnaisuuksia Ruskolle, eli esteettömyystiedot kerättiin täysin objektiivisesti; tietoja ei yritetty kaunistella tai saada näyttämään todellista huonompina korjaustoimenpiteisiin ryhtymisen vauhdittamiseksi.

Kehittämistyön tekemisen avulla lisättiin esteettömyystietoisuutta Ruskolla. Yli 60 % vierailtavista kohteista oli päiväkoteja tai kouluja, jolloin suurin osa henkilökunnasta, joiden kanssa esteettömyysasioista juteltiin ja joille tietoisuutta levitettiin, oli opetus- tai kasvatusalalla. Tämän tyyppisissä kohteissa henkilökunnan kanssa oltiin tekemisissä suhteessa enemmän esimerkiksi verrattuna kirjaston työntekijään, sillä päiväkodissa tai koulussa ei voi ulkopuolisena henkilönä liikkua ilman vierailun tarkoituksen selventämistä. Tekijöiden oma tietämys aihealueesta lisääntyi myös suuresti, sillä esteettömyyssovelluksen käyttö ja sen sisältämät monipuoliset kysymykset opettavat sen käyttäjää huomioimaan esteettömyyttä entistä monipuolisemmin monenlaisissa tiloissa.

Kehittämistyön tuotosta pystytään jatkohyödyntämään monella eri tavalla. Esteettömyystyöryhmä tulee jatkossa hyödyntämään kehittämistyön tuotosta kunnan esteettömyyssuunnitelman laatimisessa. Palvelutietovarannon täyttöä

jatketaan kunnan toimesta ja sitä tullaan hyödyntämään kunnan kotisivujen päivittämiseen. Toiveena on, että kotisivut perustuisivat Palvelutietovarannosta löydettäviin tietoihin. Palvelutietovarannosta on hyötyä erityisesti silloin, kun tietoja joudutaan tulevaisuudessa päivittämään; tietojen päivitys voidaan antaa yhden ihmisen työtehtäväksi ja se tehdään vain yhteen paikkaan, jolloin säästetään kunnan resursseja ja huolimattomuusvirheiden todennäköisyys vähenee. Kehittämistyön aikana kerätyt tiedot ja luotut esteettömyyslauseita voidaan käyttää Ruskolla eräänlaisina tarkistuslistoina, joista selviää eri kohteista löytyvät puutteet esteettömyydessä. Hyvällä suunnittelulla näitä huomattuja puutteita voitaisiin korjata muiden jo tulossa olevien remonttien yhteydessä.

Vaikka kehittämistyön pohjalta laadittu opinnäytetyö ei ole varsinainen esteettömyyssovelluksen käyttöohje, on siinä kuitenkin kuvattu sovelluksen käyttöön liittyvä käytännön prosessi yhden kunnan esimerkin kautta. Näin ollen sitä voivat hyödyntää sellaiset henkilöt, jotka työssään päätyvät itse sovellusta käyttämään. Opinnäytetyöstä saa tietoa siitä, miten prosessiin kannattaa varautua, kuinka se etenee, minkälaisia välineitä esteettömyystietojen keruu vaatii ja kuinka kauan aikaa tietojen keruuseen voi mennä.

Palvelutietovarannon käyttöönotto on nyt saatu alkuun Ruskolla ja tietojen täydennystä sekä Palvelutietovarannon hyödyntämistä on tarkoitus jatkaa siellä aktiivisesti. Esteettömyysasiaa ja kerättyjä tietoja on myös tarkoitus nostaa esille kuntalaisten tietoisuuteen nykyistä enemmän. Tästä käynnissä olevasta projektista on tarkoitus tiedottaa kuntalaisia jo nyt, mutta viimeistään tietojen julkistamisajankohtana.

Lähteet

Aluehallintovirasto 2019. Saavutettavuus on kaikkien asia. Viitattu 17.2.2023.

<https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/saavutettavuus-on-kaikkien-asia/>

Aluehallintovirasto 2020. Saavutettavat digipalvelut rakentavat yhdenvertaista Suomea. Viitattu 17.2.2023.

<https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/saavutettavat-digipalvelut-rakentavat-yhdenvertaista-suomea/>

Aluehallintovirasto 2022. Digitaalinen saavutettavuus on paitsi vaatimus, myös kilpailutekijä. Viitattu 17.2.2023.

<https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/digitaalinen-saavutettavuus-on-paitsi-vaatimus-myos-kilpailutekija/>

Digi- ja väestötietovirasto 2021. Suomi.fi-palvelutietovaranto (PTV). Viitattu 9.1.2023. <https://www.suomi.fi/palvelut/suomi-fi-palvelutietovaranto-ptv-digi-ja-vaestotietovirasto/d93be162-07a2-45f2-84b3-f794da852b58>

Digi- ja väestötietovirasto 2022. PTV-työkirja hyvinvointialueille. Ohje Palvelutietovarannon käyttöönoton prosessiin. Päivitetty 11.11.2022. Viitattu 10.1.2023.

<https://palveluhallinta.suomi.fi/storage/cms.files/hvVQdfG1Qwn9vLWV.pdf>

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/2102 julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta. Annettu Strasbourgissa 26.10.2016. Viitattu 13.2.2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016L2102>

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/882 tuotteiden ja palveluiden esteettömyysvaatimuksista. Annettu Strasbourgissa 17.4.2019. Viitattu 17.2.2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0882>

Heikkinen, M. & Niemi, M. 2022. Esteettömyyssovellus. Viitattu 16.1.2023. <https://kaupunkialustana.hel.fi/ohjeet/esteettomyysohje/>

Hirvonen, M. & Kinnunen, T. 2020. Saavutettava viestintä. Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Huhta, E. & Mattila, I-M. 2020. PTV-ajokortti – Palvelutietovaranto haltuun ja hyötykäyttöön. Digi- ja väestötietovirasto ja eOppiva. Viitattu 29.10.2022.

<https://www.eoppiva.fi/koulutukset/ptv-ajokortti/>

Invalidiliitto n.d. Esteettömyys. Viitattu 13.2.2023.

<https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys>

Kansaneläkelaitos 2022. Kelan vammaisetuustilasto 2021. Viitattu 17.02.2023

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/341460/Kelan_vammaisetuustilasto_2021.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kilpelä, N. (toim.) 2019. Esteetön rakennus ja ympäristö. 3. uudistettu painos. Ympäristöministeriö, Niina Kilpelä ja Rakennustieto Oy.

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019. Annettu Helsingissä

15.3.2019. Viitattu 20.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190306>

Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista 571/2016. Annettu Helsingissä 29.6.2016. Viitattu 9.1.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160571>

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012. Annettu Helsingissä 28.12.2012. Viitattu

23.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

Laki vammaisetuuksista 570/2007. Annettu Helsingissä 11.5.2007. Viitattu

10.5.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070570>

Rotkirch, A. 2021. Vanheneminen on etuoikeus. Viitattu 23.2.2023.

<https://vtkl.fi/vanheneminen-on-etuoikeus>

Salonen, K.; Eloranta, S.; Hautala T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turun ammattikorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print. Saatavissa myös:

<https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Selovuo, K. 2019. Saavutettavuusopas. 1. painos. Eura: Eura Print Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö n.d. Esteettömyysdirektiivi. Viitattu 17.2.2023.

<https://stm.fi/esteettomyysdirektiivi>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69933/ISBN_978-952-00-3415-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomi.fi-palveluhallinta 2020. Palvelupaikan esteettömyystiedot. Viitattu 16.1.2023.

<https://palveluhallinta.suomi.fi/fi/tuki/artikkelit/5cebc6404e97d200b70d4105>

Taylor, R. R. 2017. Kielhofner's Model Of Human Occupation: Theory and application. Fifth edition. Philadelphia: Wolters Kluwer.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL 2022. Vammaisuus. Viitattu 29.3.2023.

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisuus>

Tilastokeskus n.d. Tutkimus- ja kehittämistoiminta. Viitattu 21.02.2023.

https://www.stat.fi/meta/kas/t_ktoiminta.html

Tilastokeskus 2021. Tilastokeskuksen maksuttomat tilastotietokannat. Paavo (Postinumeroalueittainen avoin tieto). Viitattu 21.2.2023.

https://pxdata.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Postinumeroalueittainen_avoin_tieto

Tilastokeskus 2022. Tilastokeskuksen maksuttomat tilastotietokannat. 11ra – Tunnuslukuja väestöstä alueittain, 1990–2022. Viitattu 23.2.2023.

https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px/table/tableViewLayout1/?loadedQueryId=45ba5f20-2525-44b7-96f0-0459758e1b5b&timeType=top&timeValue=1

Townsend, E. 1997. Enabling occupation. An occupational therapy perspective. Ottawa, ON, Kanada: CAOT Publications ACE.

Townsend, E. A. & Polatajko, H. J. 2013. Enabling Occupation II: Advancing an Occupational Therapy Vision for Health, Well-being, & Justice through Occupation. Second Edition. 9th Canadian Occupational Therapy Guidelines. Ottawa, ON, Kanada: CAOT Publications ACE.

Turun AMK 2022. Turun AMK:n oma lähdemerkintäohje. Turun ammattikorkeakoulun Messi -intranet-tiedosto.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 20.4.2023. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä 241/2017. Annettu Porvoossa 4.5.2017. Viitattu 17.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170241>

Valtiovarainministeriö n.d. Saavutettavuus. Viitattu 13.2.2023. <https://vm.fi/saavutettavuusdirektiivi>

World Health Organization WHO 2013. Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus: ICF. Stakes. Ohjeita ja luokituksia 2004:4. 6. painos. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa myös: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77744/ICF_2013_2503verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

World Health Organization WHO 2020. Healthy ageing and functional ability. Viitattu 24.2.2023. <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/healthy-ageing-and-functional-ability>

World Health Organization WHO 2022. Disability. Viitattu 13.2.2023. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. Viitattu 17.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325#mvs>

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016. Annettu Helsingissä 26.5.2016. Viitattu 17.2.2023. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2#idm45053757598464

Ympäristöministeriön asetus rakennuksen käyttöturvallisuudesta 1007/2017. Annettu Helsingissä 20.12.2017. Viitattu 17.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20171007>